

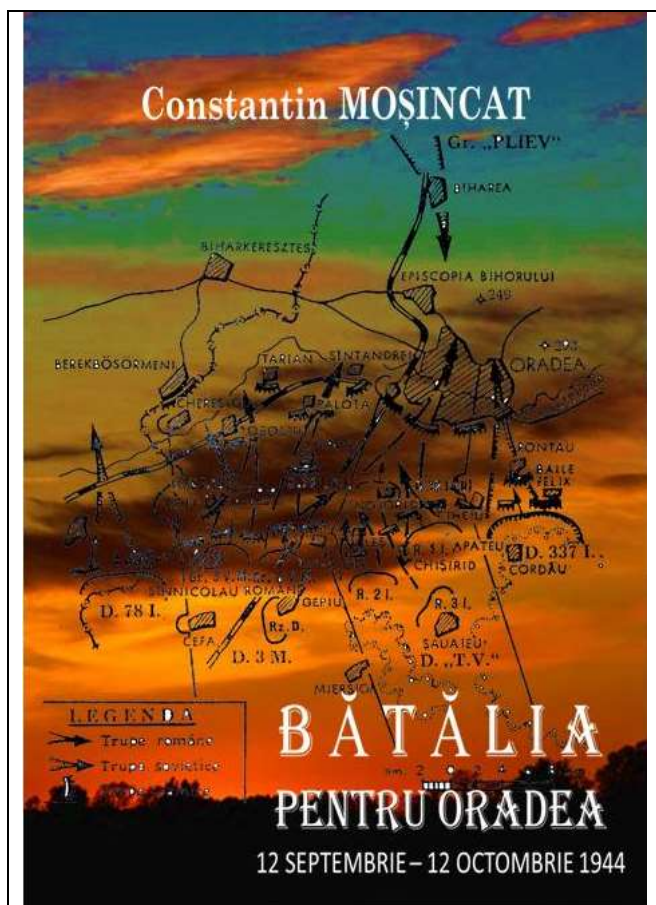

AVRAM IANCU - 200!

Bătălia pentru Oradea – Extras

Col. Dr. Constantin MOȘINCAT

Marele ceas al eliberării Orăzii se apropia cu fiecare clipă a rezistenței dârze a trupelor române și sovietice pe aliniamente succesive la sud de oraș, a cărui soartă a fost decisă de faptul că inamicul, cu toată concentrarea teribilă de forțe și realizarea unei superiorități covârșitoare pe km de front, nu și-a putut realiza planul formulat de generalul comandant al grupului de armate „Sud”, de-a muta frontul pe Carpații Occidentali. Ba mai mult, primele valuri ale atacatorilor s-au poticnit în fața tenacității și iscusinței ostașilor români și sovietici și cu trupurile lor au ridicat zăgaz în fața puhoiului germano-ungar.

Dar alte valuri le înlocuiau, așa că bătălia creștea în intensitate. De remarcat faptul că, deși, înclăștarea aceasta era inegală, mai ales că trupele noastre nu dispuneau de tancuri, până au sosit cele sovietice, vânătorii de munte și pandurii rezistau cu înverșunare. Luptau și răniți, căci nimeni și pentru nimic nu voia să fie evacuat la un pas de borna de hotar. Cu ultimele puteri, ei trăgeau cu armele sau aruncau grenade care răreau rândurile nemților și ungarilor.

În unele sectoare s-a ajuns la o luptă furibundă corp la corp și la baionetă, la luciul căreia adversarii aveau o mare sensibilitate. Se părea că Mărășeștii lui 1917 nu fuseseră uitați și nici deviza „Pe aici, nu se

trece!”¹. Priveliștea câmpului de bătaie era zguduitoare, țâcănitul mitralierelor, pârâitul automatelor, trosnetele seci ale puștilor, bubuitul tunurilor și explozia proiectilelor, a grenadelor, huruitul tancurilor, se amestecau cu vaietele răniților.

Totul era un vacarm. „Câmpul era numai vuiet. Din văzduh și de pe pământ, numai rafale de mitraliere și explozii. Căutam refugiu în pădure, din calea tancurilor. Și acolo ne mitraliază din avioane. În scorbura unui copac, mă adăpostesc, până trece aviația. Cu nasul în mucegaiul din scorbura stau. Dacă nu găseam scorbura asta eram în stare să-mi fac undeva o gaură cu mâinile, cu dinții, cu gura, numai să am un loc de unde să pot să trag în cele care nu vin direct pe noi și să mă feresc de schije de grenadelor aruncate din avioane.

Tancurile și aviația au reușit deocamdată să ne scoată din poziție. În sectorul nostru nu am avut, de data aceasta, cu ce să luptăm nici împotriva tancurilor care s-au năpustit puhoi, nici împotriva „Stukasurilor”. Se mai întâmplă, uneori, și situații din acestea în război”², scria un fost comandant de companie din Batalionul de Moți „Avram Iancu”.

Cerbicia germano-ungară a fost, însă, încovoiată. Era acum rândul ofensivei sub formă de o lovitură de ciocan să închidă partida. Până atunci, frontul nu a fost mut, ci, dimpotrivă, în intervalul de la 3 septembrie, când frontul s-a stabilizat, relativ, s-au desfășurat acțiuni ofensive și de apărare de amploare mai mică, mai mult cu caracter local. Pe scurt, dușmanul nu mai era în largul său.

La 30 septembrie Divizia „Tudor Vladimirescu” a trecut la apărare, pe aliniamentul șanțului antitanc de la vest de Apateu, Chișirid, pădurea vest - Șauaieiu, iar Divizia 3 Munte pe aliniamentul Sititelec, Ianoșda, realizând un front compact, greu de penetrat, mai ales că reușiseră să închege și un sistem de foc bine articulat, inclusiv antitanc, cu concursul celor două regimente de artilerie sovietice, care erau o mană cerească.

¹ România în anii primului război mondial, vol.II, București, 1987

² Ion Dulamiță, Batalionul de moți „Avram Iancu”, București 1968, p.84

AVRAM IANCU - 200!

Nr.10(50/octombrie 2024)

Între 1 și 4 octombrie, unitățile Diviziei 3 Munte și „Tudor Vladimirescu” au respins numeroase atacuri executate de trupele hitleriste și au întreprins acțiuni ofensive, care le-au permis să cucerească o parte din terenul pierdut, iar între 6 și 10 octombrie au continuat să ducă acțiuni cu caracter local, marcate îndeosebi printr-o vie activitate de cercetare. Inimile și privirile tuturor erau ațintite, însă cu ardoare războinică, spre Oradea³.

În rezumat, Oradea, așezată călare pe Crișul Repede, în sectorul în care acest *pin al Apusenilor* scapă vioi din corsetul dealurilor, era un bastion redutabil în sistemul de apărare al inamicului, la mediu ambiant, în partea de nord-vest a orașului terenul era deluros, iar în celelalte direcții predomină șesul sărac în acoperiri. Deoarece acțiunile de luptă s-au desfășurat dinspre sud spre nord, inamicul a pregătit apărarea pe căile de acces spre oraș, organizând aliniamente succesive, îndeosebi pe localități și păduri, singurele obiective care puteau fi transformate în puncte tari. Ultima și cea mai puternică poziție de apărare a fost amenajată pe aliniamentul Rontău, Chișirid, Leș, Sînicolaul Român, situate la o distanță de 6-8 km sud de Oradea. În adâncime, pe localitățile Nojorid și Livada de Bihor, inamicul dispunea de lucrări genistice insulare, pe care se aflau rezerve de valoare redusă⁴.

Are acoperirea sentimentală aserțiunea potrivit căreia ostașilor români, care se aflau în primele linii de foc, le era dor de Oradea noastră și a inimilor lor, care-i atrăgea luptând ca un magnet uriaș, spre a-i reda libertatea, pentru că acest mare și frumos oraș, care n-a fost timp de patru ani capitala județului Bihor, era una din localitățile pierdute în aceea vinere neagră a lui august 1940, evocată de Mihai Beniuc, care, adresându-se ocupanților, îi avertiza:

*„Zadarnic ați înfipt drapel strein
Pe turlă puse-n vatră românească,
Zarea se-ntunecă,
Scapără ochii cerului,
Și graiul adânc al pădurii
Vestește furtuna cea mare”⁵.*

Furtuna cea mare stârnită de horthyști, era acum ofensiva necruțătoare a diviziilor românești și sovietice, care așteptau motivat ora „H”. Încheierea socotelilor cu ungurii și nemții în zona referențială a fost concepută în stil mare și eficient, prin executarea mai multor lovituri și combinarea de direcții. Dinspre nord, Diviziile 337 sovietică urma să execute o manevră de învăluire pe la nord de oraș, iar 3 Munte pe la sud-vest, cele două mari unități formau astfel brațele unui clește uriaș care, mișcându-se convergent, trebuiau să facă joncțiunea în adâncime pentru a strânge „prietenește” mortal gruparea inamicului din față. Divizia „Tudor Vladimirescu”, care continua să fie la centrul dispozitivului Corpului 33 Armată sovietic, avea misiunea să dea o lovitură frontală mai mult de fixare, deoarece nu avea sens să împingă dușmanul spre vest ca să se întâlnească din nou pe teritoriul Ungariei. Se proiecta, prin urmare, o frumoasă operație de încercuire, un Cannae româno-sovietic.

Într-un orizont larg, pentru ca tacâmul să fie complet, gruparea hipo - mecanizată general Pliev, în cadrul căruia acționa și Corpul de cavalerie român cu două divizii, îi saluta pe bieții unguri și nefericiții nemți, cu o manevră de întoarcere largă din direcția Debrețin spre Biharea, unde însemna să facă joncțiunea, închizând deci cercul cu trupele române aduse din Corpul 33 Armată. Ne luăm libertatea să afirmăm, că dacă ar fi știut ungurii și nemții ce li se pregătește, ar fi părăsit mai devreme, chiar fără nici o rezistență serioasă, Oradea. Așa s-au menținut în oraș, până le-a rămas numai o supapă de retragere pe Valea Crișului Repede. Aceasta cu atât mai mult cu cât pe frontul de până la Oradea sosiseră Armata 6 de tancuri sovietică și alte mari unități de tancuri și mecanizate cu care nu era de glumit, deoarece erau experte în operații de încercuire și exploatarea prin breșă.

Menționăm aici faptul că o parte din aceste trupe au participat eficient la zdrobirea grupării de contralovituri a inamicului, pe câmpul de luptă rămânând multe tancuri după încheierea bătăliei. Sovieticii erau bine dotați și cu tancuri, mai aveau cinci armate pe direcția Kracovia, Berlin, și artilerie antitanc. Numai așa, Divizia 3 Munte, cu două regimente de artilerie antitanc, când noi aveam doar un divizion. Or, nu te poți bate, cu sorți de izbândă, cu „Tigri”, „Panterele”, „Ferdinanzii” cu pieptul gol, fie și de aramă, cu toate că românul are în el 7 vieți.

³ Colonel Gheorghe Tudor, *op.cit.*, p.151-154

⁴ Colonel Ion T. Socol, *Lupta pentru localități*, București, 1976, p.70

⁵ Mihai Beniuc, *Orașul pierdut, în „Luceafărul”*, Serie nouă, anul I, Nr. 2, mai 1943

Unii exegeți consideră că faza a doua a bătăliei pentru Oradea se înscrie în prima decadă a lunii

octombrie 1944, dar într-un raport-analiză, intitulat „acțiunea militară a României”, Marele Stat Major scria că la: „Bătălia Oradiei Mari și Salontei (7 la 13 octombrie 1944) au participat 3 divizii române de la Armata 1 Română, însumând un efectiv total de 16.255 oameni, din care s-au pierdut 1.154 oameni, reprezentând un procent de 7% pierderi din efectiv.

Contribuția operativă a trupelor române s-a afirmat prin participarea lor la cucerirea orașelor Oradea Mare și Salonta, astfel: Divizia 3 Munte, angajată în luptă în zona Sântandrei - Toboliu a dat ajutor Diviziei „Tudor Vladimirescu”, restabilind situația critică de la flancul stâng al acesteia, unde inamicul contraatacase

puternic la 29 septembrie 1944. În ziua următoare, tot Divizia 3 Munte, prin rezistență dâră, într-o poziție de flanc, atrăgând și amenințând în flanc și spate forțele inamice care urmăreau Corpul 33 Armată sovietic (Divizia 337 sovietică și Divizia „Tudor Vladimirescu”), ușurează desclăștarea și retragerea acestuia de sub presiunea puternică a inamicului ⁶.

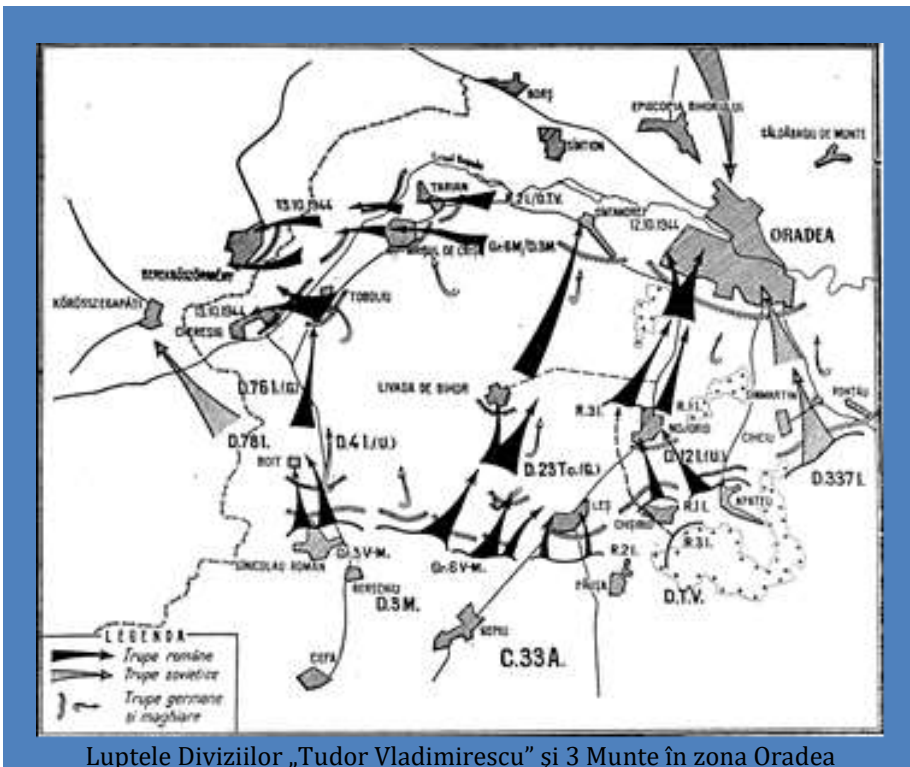
Cert este faptul că între 6—10 octombrie 1944, aceste două divizii române au dus, în cooperare cu trupele sovietice vecine, lupte cu caracter local și au pregătit trecerea la ofensivă pentru eliberarea orașului Oradea.

În după amiaza zilei de 9 octombrie 1944, cele două divizii române au primit ordinul de luptă, din care rezulta că Corpul 33 sovietic urma să treacă la ofensivă pe direcția Oradea, pentru a pune stăpânire pe oraș, după care, dezvoltând ofensiva spre nord, să facă joncțiunea cu trupe ale grupării mobile a frontului, dirijate spre sud-est, pe direcția Biharea, pentru a încercui gruparea de contra-lovitură germano-maghiară, care încerca să-și deschidă drum spre vest.

În cadrul acestei acțiuni, Divizia „Tudor Vladimirescu” trebuia să treacă la ofensivă pe direcția Leș – Oradea, cu misiunea de a rupe apărarea inamicului din contact, a elibera partea de vest a orașului Oradea și a ieși în final în raionul Săldăbagiu de Munte, iar Divizia 3 Munte, întărită cu două regimente artilerie antitanc sovietice, trebuia să treacă la ofensivă pe direcția Berechiu, Sântandrei, cu misiunea de a nimici inamicul dintre calea ferată Arad, Oradea și Crișul Repede.

În zilele de 9 și 10 octombrie, comandanții și statele-majore ale celor două divizii au făcut pregătirile necesare în vederea trecerii la ofensivă. În fața celor două divizii române se găseau Divizia 76 infanterie hitleristă și câte aproximativ un batalion din Diviziile 12 și 4 infanterie horthyste. Aceste trupe realizau un front continuu, apărarea lor bazându-se în special pe puternicele puncte de rezistență organizate pe localitățile Nojorid, Leș, Roit și în raioanele cotei 112 (2,5 km est Roit) și gării Leș. Apărarea inamicului avea un caracter liniar, în adâncime dispunând de lucrări genistice insulare la nord de Nojorid și în raionul cotei 124, lucrări ocupate de rezerve în valoare de aproximativ două batalioane.⁷

Asaltul asupra Orăzii s-a declanșat, ca o rapsodie de toamnă. În dimineața zilei de 11 octombrie 1944, în jurul orei „H”, ostașii români trăiau clipe înălțătoare și de profundă emoție, fiind hotărâți să elibereze în timp cât mai scurt ultima brazdă din pământul sfânt al Bihorului. Ei, de la soldat la general, ascultau:

Luptele Diviziilor „Tudor Vladimirescu” și 3 Munte în zona Oradea

⁶ Arh. M.Ap.N., fond M.St.M., dosar nr.732/1, f.129-148

⁷ Colonel Gheorghe Tudor, *Luptele din raionul Oradea*, op.cit., p.152

AVRAM IANCU - 200!

Nr.10(50/octombrie 2024)

„...cu inima cântarea gliei
În care zac străbunii și grâne cresc
Și pe întreg cuprinsul României
Aceași doină strămoșească deslușesc.
La Nistru, cu-ale lui cetăți de pază
Și din Chilia până la Cosmin
Aceași doină a fost și este trează
Ca și-n Bihor și Turnu Severin”⁸

Cuvântul de ordine era „Înainte, spre Oradea!”, apărut într-o „Foaie volantă”, editată la Divizia „Tudor Vladimirescu”, avea o mare încărcătură istorică. Reprezenta un îndemn adresat ostașilor spre îmbărbătare în luptele din ultimul act al simfoniei eliberării orașului de pe Crișul Repede. „După o săptămână de liniște în sectorul nostru, se arăta între altele în foaie, pandurii se avântă în atacul hotărâtor pentru Oradea. Drumurile de retragere ale germanilor și maghiarilor sunt tăiate... Pentru viitorul nostru și al familiilor noastre, într-o Românie liberă, independentă și democratică, **Înainte!**”⁹

ORDIN DE ZI Nr.265 din 8 septembrie 1944

Ostași,

În ziua de 7 septembrie ați trecut frontiera Transilvaniei [im] pusă de Hitler prin dictatul de la Viena.

Prin eroismul și jertfa voastră, frontiera care spintecase trupul Transilvaniei noastre scumpe s-a prăbușit pentru totdeauna.

Sângele vostru, care a stropit pământul românesc [...] a pecetluit pentru totdeauna dreptul nostru sfânt asupra Transilvaniei.

Ostași,

În atacul de la 7 septembrie ați dat dovadă de bravură și iscusință în luptă. Iar astăzi vigoarea voastră în urmărirea unui inamic bătut a fost mai presus de orice laudă, prin succesul eliberării primul oraș al Transilvaniei, Sfântul Gheorghe și regiunii învecinate.

Nu trebuie să dăm inamicului nici un pic de răgaz. Cu prudență, dar cu repeziciune și energie, el trebuie urmărit neîncetat, manevrat, distrus sau capturat.

Comandantul suprem [sovietic] ne aduce tuturor felicitări și mulțumiri pentru acțiunile din zilele de 7 și 8 septembrie.

Eu, care cunosc spiritul vostru de jertfă pentru țară și popor, precum și pregătirea voastră de război, eram sigur că în lupte vom fi victorioși. În luptele viitoare să faceți dovadă de aceleași calități; întreaga țară are privirile ațintite asupra voastră.

Răsplata voastră va fi răsplata eroilor. Cei căzuți în luptă sunt eroii țării și noi vom avea grijă deplină de familiile lor.

Ostași,

Ne-am realizat dorința de a lupta alături de brava armată roșie. Prietenia dintre noi și ei s-a consfințit pentru totdeauna prin sângele care a curs împreună pe pământul Transilvaniei, pentru libertatea și independența României.

Rămânem cu toții pe veci recunoscători eroicei armate roșii, precum și marelui, înțeleptului ei conducător, mareșalul Stalin.

Ostași,

Eu sunt mândru de voi și vă aduc la toți, din tot sufletul, mulțumirea și recunoștința mea.

Înainte, pentru dezrobirea definitivă a Transilvaniei.

COMANDANTUL MARI UNITĂȚI,

⁸ Colonel (r) V.D. Vasiliu, *Aceași doină*, în *Veteranii pe drum de glorie și jertfă*, București, 1989, p.6

⁹ Ziarul „Înainte”, organ de presă al Diviziei „Tudor Vladimirescu”, din 19 octombrie 1944

AVRAM IANCU - 200!

Colonel
Nicolae Cambrea

SURSA: Pentru eliberarea patriei,
București, 1972. p.665

ORDIN DE LUPTĂ NR.42

Statul Major al Diviziei 1 Română Șauaeu,
12 octombrie 1944, ora 02.00 harta 1:100.000

1. Prin acțiunea tancurilor și cavaleriei noastre în Oradea și la est, inamicul a fost încercuit, fără posibilitate spre nord, încearcă ieșire spre sud.

2. Divizia 1 Română continuă misiunea de a înainta în direcția Oradea, pentru a lua legătura cu unitățile noastre de tancuri și a ocupa Oradea Mare. Gândul fiecăruia trebuie să fie Oradea, pentru a întâlni cât mai repede unitățile noastre de tancuri.

3. **Hotărâre: blocarea inamicului din satul Leș și continuarea înaintării spre Oradea, pe direcția prevăzută prin ordinul de luptă nr.40.**

4. *Misiuni:*

a). Regimentul 2 Infanterie, plus Batalionul căpitanului Căruntu [Constantin], sub comanda locotenent-colonelului Dan [Radu], blochează Leșul (Regimentul 2 Infanterie, partea de sud-est și nord-est, căpitanul Căruntu, partea de nord), interceptând șoseaua ce duce spre Nojorid, în scopul de a distruge elementele ce ar încerca să iasă din Leș.

b). Regimentul 1 Infanterie, cu Batalionul Popescu [Eremia], reia înaintarea pe la vest Nojorid, pentru a ajunge la nord-vest Nojorid.

c). Regimentul 3 Infanterie reia înaintarea pe la est de Nojorid, pentru a ajunge la nord-est Nojorid cu un batalion din eșalonul întâi. Batalionul căpitan Ivan [Ioan] urmează înapoia Batalionului Irofte [Grigore]. Înaintarea pentru ocuparea [localității] Nojorid, la 09.00, la 12 octombrie 1944, cu o pregătire puternică de artilerie de 30 minute pe Nojorid. Gruparea locotenent-colonelului Dan folosește mijloacele Regimentului 2 Infanterie și [ale] Batalionului căpitanului Căruntu pentru blocarea Leșului, împiedicând ieșirea inamicului din Leș.

5. Batalionul locotenentului Popescu Eremia mișcă în dispozitivul său 2 piese de 76 mm, ca însoțire imediată, ce se pun la dispoziția sa.

6. Artileria, ordin special.

7. Atacul asupra Nojoridului – rachete roșii de la P.C. batalioane, la ora 09.00, din 12 octombrie 1944.

8. După ajungerea la nord Nojorid, batalioanele Popescu și Irofte se opresc, în măsură a continua mișcarea spre nord.

9. P.C. inițial al diviziei, aceleași de azi; al Regimentului 1 Infanterie, aceleași de azi, cu post de observare la cota 139; al Regimentului 3 Infanterie la Nord-Est Chișirid, cu post de observare la încrucișarea de drumuri sud-Nojorid.

10. Semnale: rachete albe pentru recunoașterea unităților și tancurilor amice.

11. Transmisiuni: telefon și radio, tot timpul. Cu vecinii, prin subîmpărțiri de legătură.

12. Post de evacuare [la] Păușa.

COMANDANTUL DIVIZIEI 1 ROMÂNĂ,
Locotenent-colonel Badea

ȘEF DE STAT MAJOR,
Locotenent-colonel [Mircea] Haupt

Notă: Inamicul își trăiește ultimele zvârcoliri în fața diviziei. Pandurii vor fi necruțători.

SURSA: Pentru eliberarea patriei,
București, 1972. p.665-667
